

Arbejderliv i 50'erne

LO Skoletkontakt & Skoletjenesten, Arbejdermuseet

På Arbejdermuseet vil du møde pensionister, som alle har oplevet 1950'erne. De vil fortælle dig om deres liv dengang: Hvad de arbejdede med, hvordan de boede og hvad de ellers brugte deres tid på.

Flere af pensionisterne har skrevet deres erindringer ned, hvor de fortæller om deres barndom, læretid og arbejdsliv.

Erindringen her er skrevet af Preben Bjørk, som blev født den 1. juli 1922. I erindringen fortæller han om sin opvækst i København, sin skolegang på Sølvgade Skole og ikke mindst om et langt arbejdsliv.

Jeg lod mig føde i det herrens år 1922, den 1. juli. Min far var født i 1876, og min mor var født i 1884. Jeg var nr. 4 af en søskendeflok på 5. Mit barndomshjem var Hausergade 22 på 3. sal. Huslejen 43 kr. om måneden. Huset var bygget i 1700-tallet og skånet for ildebranden i 1795 og englændernes bombardement i 1807. I stueetagen boede skomager Nielsen, hans bror og søster, alle ugifte. På 1. sal: fru Frandsen, fraskilt med 2 børn og søsteren fru Pihl, fraskilt. På 2. sal: Fru Sørensen, kaldtes ”Søren” med 5 børn. Hun var alene med børnene. Hendes mand var antikvitetsnedker med egen forretning i Gothersgade, og så på 3. sal, hvor jeg blev født. Forhuset havde lige fået indlagt el, men gasledning på trappegang og køkken var endnu intakt. Lejligheden på 3½ værelse med 2 værelser til gaden Åbenrå og 1½ værelse og køkken med udsigt til Hauser Plads. Opvarmning med kakkellovn og gas. Sidehuset: rulleforretning i stueetagen, 1. – 3. etage: 2 små værelser med køkken, lejlighederne havde før i tiden hørt til forhusets lejligheder. I gården var der to retirader – ”lokummer” – et til forhuset og et til sidehuset, tillige pissoir for mænd. Vi havde en kolonihave i Valby, anlagt på en nedlagt losseplads ved Hammelstrupstien. Om foråret flyttede vi ”på landet”. Jeg fik en lillebror i 1925. Jeg skulle passe ham, da han var spæd, mens min mor var på indkøb. Og da hun kom hjem og spurgte til ham, svarede jeg: Lillebror siger, det er en værre mor, vi har, at hun sådan lader os være alene. Da jeg blev lidt større fik jeg et trillebånd, et cykelhjul med dæk, som jeg trillede med.

På Hauserplads: I Suhmsgade var der et kontrolkontor, hvor arbejdsløse skulle møde til kontrol hver dag, også om lørdagen. Om fredagen fik de arbejdsløse udbetalt deres understøttelse, som var 18 kr om ugen for forsørgere og 12 kr. om ugen for ikke forsørgere. På den tid var det forbudt at drikke øl på offentlige steder. En øl kostede 27 øre, og om fredagen fik de arbejdsløse sig en øl på pladsen. Ølhandler Winerskjold på hjørnet af Hauserplads og Pustervig bad os drenge om at samle ølkapslerne op mod betaling 1-5 øre pr. æske

og om eftermiddagen var Hauserplads pæn og ren. Min lillebror Bjarne fandt ud af, hvor Winerskjold gjorde af kapslerne, samlede dem op og solgte dem en gang til. I Rosenborggade lå KFUM, en stor ny ejendom, hvortil der var en spiserestaurant, hvor kontorfolk spiste.

Vi drenge fandt en mulighed for at tjene penge ved at pudse folks cykler. Jeg fik nogle gamle klude og begyndte at pudse. Jeg spurgte de andre, hvad de tjente, og de svarede 10-15 øre pr. cykel. Jeg fandt ud af kun at tilbyde mit arbejde for folk med pæne og nye cykler og velklædte. Når jeg blev spurgt, hvor meget jeg skulle have for det, svarede jeg, betaling efter behag, herre, og jeg fik meget ofte en 25- øre. Om efteråret var der høstfest i KFUM fredag, lørdag og søndag med forskellig underholdning, musik, sang og sketches. Der var også tombolaer, og nogle af numrene var nitter. Min lillebror samlede nitterne op til senere brug. Om søndagen var der lodtrækning om 10, 5 og 2. hl koks. Min bror vandt 17 hk koks, men hjemme havde vi købt koks om sommeren, så han solgte koksene til "Søren" på 2. sal på afbetaling + renter. Fru Sørensen betalte i lang tid kun renterne. En dag fik hun børnepenge fra sin mand og betalte for koksene til stor ærgrelse for min bror. En hl koks kostede 1.60 kr. Da jeg var 6 år, var jeg stor nok til selv at gå på "das" i gården. Vi havde hver et skilt på nøglen, så andre kunne se, hvem der benyttede "dasset". Jeg skulle første gang gå alene herved, det var vinter og koldt. På sædet lå nogle aviser, og jeg havde en kammerstage med stearinlys i og tændstikker. Jeg rev et par sider ud af avisen og tændte, da jeg havde tørret mig, var der stadig ild i avisen, og jeg kastede den brændende avis i tønden, som straks satte ild til indholdet. Jeg tænkte: nu brænder lokummet, så jeg hoppede op på sædet og ned i tønden og fik slukket branden. Noget snavset løb jeg op til min mor og sagde, at jeg havde reddet København for en stor ildebrand. Jeg er nu 6 år og skal begynde i skole til august.

Sølvgade Skole var en meget gammel skole, opdelt i drenge- og en pigeafdeling. Jeg gik fra Hauserplads gennem Kongens Have til skole hver dag. Skolen henviste os til Nyboder Skole, når vi skulle til tandlæge, sløjd, brusebad og skolebespisning. Om sommeren gik vi til svømning ved Langebros friluftsbad. Jeg var meget spinkel som barn, og en dag blev jeg spurgt, om jeg ville 2 måneder på svagbørnskoloni, hvad jeg syntes var spændende. Jeg kom bl.a. på koloni på Thorø, en lille ø ved Assens. Øen havde tidligere været ejet af Harald Plum. Han havde været direktør for Transatlantisk Kompagni, hvor også direktøren for Handelsbanken, Emil Glückstadt, var bestyrelsesformand. Harald Plum havde haft store investeringer i Rusland, som han mistede efter den Russiske Revolution. Han begik selvmord i 1929. Øen blev nu benyttet til feriekoloni. Der var 3 kolonier p øen. Jeg var på en nybygget ejendom med varmt og koldt bad. De to andre var træhuse med lokummer i gården. Vi spiste godt og sundt. Noget nyt for mig var rå agurk og tomater. Undervisningen var helt i top, især historietimerne.

I 1929 blev min søster Ella på 14 år konfirmeret. Det skulle være en borgerlig handling, som var oppe i tiden dengang. Handlingen foregik i Odd Fellow Palæet med taler, musik og sang. Hjemme fik vi dejlig flæskesteg og øl og vand. Året efter blev min søster syg. Hun havde fået meningitis og kom på Blegdamshospitalet. Hun døde i løbet af 10 dage. Jeg husker jeg vinkede til hende udefra. Da hun skulle begraves fra Vestre Kirtegård, bad præsten om 10 kr. til kørsel. Min far og mor kørte til kirtegården i sporvogn, 15 øre for en "ligeud", og ind kommer præsten, som havde fået 10 kr. til en taxa til stor forundring for mine forældre.

I 1934 flyttede vi fra Hausergade nr. 22 til nr. 24 til en lejlighed med WC og 3½ værelse med udsigt til Hauserplads. Gaden fik nu navnet Hauserplads. I skolen spurgte læreren om der var nogen, der ville have en eftermiddagsplads hos en guldsmed i St. Kongensgade nr. 21 til 6 kr. om ugen. Det vil jeg gerne, men jeg skulle have en cykel, og det havde jeg ikke. Min mor ringede til en cykelhandler på Vesterbro, og jeg kørte med sporvogn derud og fik en brugt cykel til 35 kr. Jeg skulle betale 2 kr. om ugen, til cyklen var betalt. Da jeg havde betalt 30 kr., eftergav han mig de sidste 5 kr. Jeg mødte op hos guldsmeden pæn og ren i tøjet. Guldsmed Løndal havde 3 svende og en lærling. Lærlingen Johannes fik ligesom jeg 6 kr. om ugen og svendene fik 1 kr. i time i 48 timer. Mit arbejde bestod først i at lave kaffe og senere køre i byen med varer. Jeg kom til forskellige grosserere efter råmaterialer og ud med færdige smykker og reparationer. Jeg havde en taske med lås til varerne. I St. Kongensgade nr. 21 på 1. sal boede overrabbiner Max Friediger og hans kone, som ofte kom hos guldsmeden. Det var meningen, at jeg skulle i lære som guldsmed, men da krisen i 30-erne begyndte at ramme, blev svendene opsagt, og da kun lærlingen og jeg var tilbage, måtte jeg sige farvel til læreplads og arbejde. Nu var jeg 14 år og fik arbejde hos en rammefabrikant C. Jensen i Gothersgade 10. Jeg skulle køre i byen med rammer og glas til glarmestre. Jeg ville få 16 kr. om ugen. Jeg betalte ikke hjemme, men måtte selv sørge for tøj. Min søster Grete, som var 10 år ældre end jeg, syede hos Bdr. Andersen og der fik jeg mit konfirmationstøj syet. Fint jakkesæt med 3 gange prøvning. Pris 50 kr. Også her fik jeg 5 kr. i rabat. Jeg gik til konfirmationsforberedelse om aftenen hos Pastor Henriksen ved Vor Frue Kirke. Jeg ville ikke bede om fri fra arbejde.

Efter nogen tid bad jeg om lønforhøjelse, men nej. 3 uger uden held, og jeg sagde op. Jeg gik ud på "Tændstikken" på Islands Brygge og fik arbejde med det samme. Ugeløn 21.60 kr. Her startede jeg min faglige løbebane. Jeg husker endnu den dag, jeg blev 18 år. Alle drengene kom og sagde farvel, for det var almindeligt, at man blev fyret, når man blev 18 år. Men jeg var stædig og sagde til dem: Jeg kommer sgu' på arbejde i morgen. Og det gjorde jeg til en løn mellem drenge- og voksenløn. Det var en overenskomst mellem fagforeningen og virksomheden. Allerede som arbejdsdreng blev jeg interesseret i fagforeningens idé. Jeg blev valgt som kasserer for os 35 drenge, og jeg gik med bøgerne i Suhmsgades ungdomsafdeling, hvor vi alle var organiseret.

En lille hverdagshændelse: En dag lige før fyraften på fabrikken, hvor maskinerne var gjort rene og klar til næste dag, stod jeg og kastede min kasket op i luften af bare glæde over, at det var fyraften. Det så formanden Ole Olsen, som sagde til mig, at han ikke havde brug for folk, som stod og legede og at jeg ikke skulle komme næste dag. Jeg protesterede og sagde, at min maskine var ren og klar til næste dag. Men jeg måtte gå den tunge gang hjem og fortælle min mor det skete, men hun svarede, at jeg bare skulle møde derude næste dag, for der var ingen, der skulle fyre hendes børn, hvis de ellers havde udført deres arbejde godt nok. Næste dag startede jeg min maskine, men straks var formanden der og sagde: Blev du ikke jaget væk i går? Jo, sagde jeg, men min mor siger, at der er ingen, der bør afskedige mig, når arbejdet er udført, som det skal. Svaret fra ham var: Nå, ja, det må jeg vel rette mig efter. Mange år senere, som tillidsmand, blev jeg indirekte årsag til, at samme formand blev afskediget med 6 måneders løn. Jeg blev tillidsmand i 1050 for 70 mandlige fabriksarbejdere, en snes arbejdsdrenge og 100 kvinder.

I 9 år havde jeg et dejligt arbejde som tillidsmand med god opbakning fra kolleger og med en ny, moderne indstillet ledelse, og i 1956 blev jeg valgt ind i fagforeningens bestyrelse. I 1959 blev jeg valgt til vicekasserer, men forinden var der gået mange år med uddannelse indenfor fagbevægelsen. I 1942 blev jeg animeret til at søge et ugekursus på Roskilde Højskole. Dengang var det nødvendigt at bruge en uge af min ferie for at kunne deltage i kurset. Jeg var sammen med en ung mand, Kurt A. Jensen, som senere blev formand for fagforeningen. Jeg husker, at vi begge spurgte, om vi kunne få rejsen betalt til Roskilde, og vi fik samtidig 3,40 kr. af fagforeningen, men vi snød lidt, idet vi i stedet for toget tog vore cykler til Roskilde. Det var en dejlig uge på højskolen med Hjalmar Gammelgård som forstander. Mange af deltagerne fra dengang fik betydende poster i fagbevægelsen og i Socialdemokratiet. Jeg gik senere på den socialdemokratiske arbejderskole om aften 2 dage om ugen i 3 år. Mange 14 dages kurser i tillidsmandskundskab. I 1955 deltog jeg i et 2 måneders kursus på Esbjerg Højskole med Ivar Nørgård som forstander. Tidstudier var oppe i tiden og vi blev indført i nationaløkonomi. En dag blev jeg af Ivar Nørgård spurgt, om jeg kunne tænke mig at komme på Geneve-Skolen næste år. Jeg sagde tak, og næste år var det Genève-Skolen. 38 unge fra de nordiske lande skulle i 2 måneder lære om FIVs hjælpeorganisationer og deres virke.

Vi deltog i ILO-konferencen og FADs møder i Geneve. I Paris deltog vi i OEECs møder. I Luxemburg var vi til Kul- og Stål unionen og i Strassburg var det Europaparlamentet. Vi gjorde vort arbejde færdigt på en dejlig statslignende skole Chateau de la Breviere, som lå 70 km udenfor Paris. En meget lærerig tur, som jeg mindes med glæde. Med al den viden blev jeg valgt til vicekasserer i fagforeningen og i 1969 til kasserer. Jeg var på posten i 28 år, og gik på efterløn som 65-årig.